

Investigation of the Speech Act of Blame in Persian and Arabic Languages Based on Hymes Model in Narrative Texts



MohammadAli Ameri  0000-0001-6035-4183

Department of Arabic Language and Literature, Faculty of Persian Literature and Foreign Languages, Semnan University, Semnan, Iran. Email: mohamadaliameri@semnan.ac.ir



Ali Zeighami  0000-0002-2514-7282

Department of Arabic Language and Literature, Faculty of Persian Literature and Foreign Languages, Semnan University, Semnan, Iran.

Email: zeighami@semnan.ac.ir

ABSTRACT

Blaming is an important and highly sensitive speech act due to the threat to people's face, and understanding its usage is important in communicating. The present study selected the speech act of "blame", extracted its examples from 16 Arabic and Persian narrative texts, and studied it according to the Hymes model and descriptive-analytical method. This research aims to recognize how to use blame in Arabic and Persian and to reveal the importance of focusing on pragmatic and cultural matters in communication. The results indicated that blame in both languages was used more in informal situations. Also, blame was used more in equal and intimate participants than in others; this indicates the effect of equal social status and small distance between people on its easy usage. The frequent blame purposes in both languages may indicate the speaker's greater activism in Arabic. Also, the tone of blame in Arabic is more intense than in Persian. The extracted norms also indicate the blame usage in more tense situations in Persian. Also, the diversity of blame usage in the two languages confirms the necessity of paying attention to cultural and pragmatic matters. Blame is used more directly in both languages. Speech and behavior, have attracted more attention in both languages due to the higher sensitivity of other topics. Also, the frequent use of the linguistic method of question and declarative sentences in Persian and Arabic may indicate the speaker's confidence in the correctness of the blame and the proof of the audience's fault.

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 18 December 2024

Received in revised form 19 April 2025

Accepted: 22 April 2025

Available online: Spring 2025

Keywords:

Blame, Hymes model, Narrative texts, Pragmatics, Speech acts.

Ameri, M., Zeighami, A. (2025). Investigation of the Speech Act of Blame in Persian and Arabic Languages Based on Hymes Model in Narrative Texts. *Journal of Foreign Language Research*, 15(1), 71-89 <http://doi.org/10.22059/jflr.2025.390186.1186>.



© The Author(s).

Publisher: The University of Tehran Press.

DOI: <http://doi.org/10.22059/jflr.2025.390186.1186>.

* Postdoctoral student in Arabic Language and Literature, Faculty of Persian Literature and Foreign Languages, Semnan University, Semnan, Iran.

✉** Associate Professor of Arabic Language and Literature, Faculty of Persian Literature and Foreign Languages, Semnan University, Semnan, Iran.

بررسی کنش گفتاری سرزنش در زبان‌های فارسی و عربی در متون داستانی براساس الگوی هایمز

محمد علی عامری *

گروه زبان و ادبیات عربی، دانشکده ادبیات فارسی و زبان‌های خارجی، دانشگاه سمنان، سمنان، ایران.

رایانامه: mohamadaliameri@semnan.ac.ir



علی ضیغمی **✉

گروه زبان و ادبیات عربی، دانشکده ادبیات فارسی و زبان‌های خارجی، دانشگاه سمنان، سمنان، ایران.

رایانامه: zeighami@semnan.ac.ir



چکیده

سرزنش یکی از کنش‌های گفتاری مهم است که به سبب تهدید وجهه اشخاص از حساسیت بالایی برخوردار است و شناخت کاربرد آن در نحوه ارتباط با دیگران اهمیت دارد. پژوهش حاضر کنش «سرزنش» را برگزیده، نمونه‌های آن را از ۱۶ متن داستانی عربی و فارسی استخراج نموده و طبق الگوی هایمز و روش توصیفی - تحلیلی بررسی کرده است. هدف از این پژوهش آشنایی با چگونگی کاربرد سرزنش در زبان‌های عربی و فارسی و بیان ضرورت اهتمام به مسائل کاربردشناختی و فرهنگی در فرآیند ارتباط است. نتایج این پژوهش نشان داد: سرزنش در دو زبان، بیشتر در موقعیت‌های غیررسمی استفاده شده است. همچنین سرزنش در گروه شرکت‌کنندگان برابر و صمیمی بیش از سایر گروه‌ها کاربرد داشته که این امر بیانگر تأثیر جایگاه اجتماعی برابر و فاصله کم میان افراد در سهولت کاربرد آن است. اهداف پرتکرار سرزنش در دو زبان می‌تواند نشانه کنشگری بیشتر گوینده در زبان عربی باشد. همچنین لحن سرزنش در زبان عربی شدیدتر از فارسی است. قوانین گفتمانی مستخرج نیز کاربرد سرزنش در شرایط پرتنش-تری را در زبان فارسی بیان می‌کند. همچنین تنوع کاربرد سرزنش در دو زبان مؤید ضرورت توجه به مسائل فرهنگی و کاربردشناختی است. سرزنش در هر دو زبان بیشتر به شکل مستقیم کاربرد دارد. کلام و رفتار، با توجه به حساسیت بالاتر سایر موضوعات، بیشتر مورد توجه هر دو زبان بوده است. همچنین استفاده فراوان از روش زبانی سؤال و جمله خبری در زبان‌های فارسی و عربی می‌تواند نشانه اطمینان گوینده از درستی سرزنش و اثبات خطای مخاطب باشد.

اطلاعات مقاله

تاریخ ارسال: ۱۴۰۳/۰۹/۲۸
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۱/۳۰
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۰۲
تاریخ انتشار: بهار ۱۴۰۴
نوع مقاله: علمی پژوهشی

کلید واژگان:

الگوی هایمز، سرزنش، کاربردشناسی، کنش‌های گفتاری، متون داستانی.

عامری، محمد علی، ضیغمی، علی. (۱۴۰۳). بررسی کنش گفتاری سرزنش در زبان‌های فارسی و عربی براساس الگوی هایمز در متون داستانی پژوهش‌های زبان‌شناختی در زبان‌های خارجی، ۱۵ (۱)، ۷۱-۸۹.

DOI: <http://doi.org/10.22059/jflr.2025.390186.1186>.

© The Author(s).

Publisher: The University of Tehran Press.



DOI: <http://doi.org/10.22059/jflr.2025.390186.1186>.

**دانشجوی پسادکتری زبان و ادبیات عربی در دانشکده ادبیات فارسی و زبان‌های خارجی دانشگاه سمنان، سمنان، ایران.

✉دانشیار زبان و ادبیات عربی در دانشکده ادبیات فارسی و زبان‌های خارجی دانشگاه سمنان، سمنان، ایران. (نویسنده مسؤول)

۱. مقدمه

کاربردشناسی (Pragmatics) شاخه‌ای از زبان‌شناسی است که کاربریست زبان، در فرآیند ارتباط را تحلیل می‌کند. مهارت‌های کاربردشناختی از اهمیت بسزایی در برقراری ارتباطی موفق با گویشوران اصلی هر زبان برخوردار است، و بدون شک آشنایی با الگوهای زبانی پرتکرار و کاربرد آنها و اهتمام به بافت (Context) و موقعیت (Situation) در جوامع مختلف، نقش بسزایی در این امر خواهد داشت. همچنین بررسی مسائل زبانی در سایه توجه به امور اجتماعی در ارتباطات میان افراد، منجر به شناخت دقیق‌تری از فرهنگ حاکم بر جوامع و شناخت باورها و نظام فکری افراد آن می‌شود. در همین راستا پژوهش حاضر به بررسی کنش گفتاری «سرزنش» به سبب اهمیت فراوانش در گفتگوهای روزانه پرداخته است؛ چراکه آگاهی از چگونگی به کارگیری این کنش، شناخت عوامل مؤثر بر آن و توجه به وجوه تشابه و تفاوت کاربردش در دو زبان فارسی و عربی، می‌تواند در ایجاد ارتباطی موفق مفید باشد، همچنین این کنش به سبب تهدید وجهه مخاطب دارای حساسیت بالایی در گفتگوهاست و عدم توجه به کاربریست صحیح آن فرآیند ارتباط را به خطر می‌اندازد. بنابراین اهمیت این پژوهش در مقایسه این کنش در دو زبان مورد بررسی، تبلور می‌یابد؛ زیرا این امر زمینه شناخت ابعاد زبانی، فرهنگی و اهداف پنهان استفاده از این کنش را فراهم ساخته و به درک بهتری از کارکردش می‌انجامد.

این پژوهش می‌کوشد تا به پرسش‌های زیر پاسخ دهد:

- ۱- عوامل فرهنگی، اجتماعی و زبانی مؤثر بر کاربریست کنش سرزنش در دو زبان عربی و فارسی چیست؟
 - ۲- موضوعات و روش‌های استفاده از کنش سرزنش در زبان‌های عربی و فارسی چیست؟
 - ۳- وجوه تفاوت و تشابه کاربرد کنش سرزنش در دو زبان فارسی و عربی کدام است؟
- هدف این پژوهش آشنایی با چگونگی کاربریست کنش گفتاری سرزنش در دو زبان عربی و فارسی و تأکید بر ضرورت توجه به مسائل کاربردشناختی و فرهنگی در این رابطه است.

۲. پیشینه پژوهش

پژوهش‌های گوناگونی این کنش گفتاری را از جوانب مختلفی چون فلسفه زبان، متون دینی، کاربردشناسی و... بررسی کرده‌اند. از جمله این پژوهش‌ها عبارتند از:

مقاله سلیم والعطار (۲۰۲۰)، این پژوهش سرزنش سیاسی را در مجالس بریتانیا و عراق و از حیث راهبردهای کاربردشناختی بررسی کرده است. این پژوهش به این نتیجه رسیده که نمایندگان بریتانیایی و عراقی هنگام سرزنش وقاحت را برمی‌گزینند. و نمایندگان بریتانیایی از ادب، و نمایندگان عراقی همچنان از وقاحت به عنوان راهبرد اصلی دفاعی جهت اجتناب از سرزنش بهره می‌برند.

مقاله محمود (۲۰۱۸)، در این تحقیق، محقق با هدف تبیین معانی حالات خلقی، به بررسی لحن‌های صدا و معنای عملی تمرکز مثبت از طریق چهار حالت سرزنش‌کننده در گویش مصری پرداخته است. این تحقیق به این نتیجه رسیده که هر حالت خلقی، ترکیب مثبت خود را دارد که بر تفسیر شنونده از معنای واقع‌بینانه سرزنش بر کلام تأثیر می‌گذارد.

پایان‌نامه کارشناسی ارشد النصار (۱۴۰۱)، در این پژوهش ثنا و سرزنش در قرآن کریم بررسی شده است و از جمله مهم‌ترین نتایج آن در رابطه با سرزنش، آن است که این کنش گفتاری و مشتقاتش خطاب به کفار و مشرکین استفاده شده است، همچنین ادوات آن نیز ذکر شده است.

پایان‌نامه کارشناسی ارشد حسینی ساطعی (۱۳۹۵)، پژوهشگر در تحقیق خود سرزنش را با تکیه بر احادیث امام علی (ع) جهت تبیین اهمیت آن در روابط اجتماعی به‌ویژه مسائل تربیتی، بررسی کرده است. از جمله مهم‌ترین نتایج این پژوهش اشاره به ارکان سرزنش، تقسیم‌بندی سرزنش به مستقیم و غیرمستقیم، اشاره به علل رخ دادن سرزنش و شرایط کاربریست آن است.

پس از بررسی پژوهش‌های انجام‌شده در این رابطه، پژوهش مشابهی با پژوهش حاضر یافت نشد. آنچه این پژوهش را از سایر پژوهش‌ها متمایز می‌کند؛ مقایسه کنش گفتاری «سرزنش» در دو زبان فارسی و عربی براساس الگوی هایمز و اشاره به چگونگی کاربریست آن در متون داستانی است، که خود از جمله منابع موثق در هر زبان می‌باشد. همچنین این پژوهش با ارائه نمونه‌های گوناگون سرزنش و انواع و موضوعات آن می‌کوشد تا زمینه‌ای را جهت شناخت فرهنگی دو زبان و آموزش مسائل کاربردشناختی فراهم سازد.

۲-۱. الگوی دل هایمز^۱

^۱ Dell Hymes

الگوی هایمز یکی از الگوهای رایج در زمینه تحلیل گفتمان و کاربردشناسی به‌ویژه کاربردشناسی اجتماعی است که در چهارچوب اصطلاح توانش ارتباطی (Communicative Competence) شکل گرفت. هایمز انسان‌شناس آمریکایی و متخصص در زبان‌شناسی اجتماعی، این اصطلاح را در برابر اصطلاح توانش زبانی (Linguistic Competence) چامسکی^۱ ذکر کرد (بیکر و ایلچ، ۲۰۱۸: ۱۶۷). هایمز اعتقاد داشت که توجه به کاربرد زبان در میان افراد جامعه، حائز اهمیت است و نمی‌توان آن را ضمن قواعد دستوری - مانند آن چه چامسکی اعتقاد داشت - منحصر کرد. همچنین باید زبان را در بستر جامعه و با توجه به موقعیت‌های اجتماعی مورد بررسی قرار داد (آقا گل زاده، ۱۳۹۴: ۴۰). بنابراین هایمز الگویی را به نام SPEAKING در ۸ بخش پیشنهاد داد که هریک از حروف آن، بیانگر آغاز نام یکی از بخش‌هاست. این تقسیم‌بندی عبارت است از (هایمز، ۱۹۶۷: ۲۱-۲۵؛ پیش قدم وعطاران، ۱۳۹۲: ۳۱-۳۳):

۱-۱-۲. موقعیت (Setting)

این بخش عبارت است از شرح موقعیت زمانی و مکانی گفتگو که می‌توان آن را به دو بخش تقسیم نمود:
الف) عمومی / رسمی. ب) خصوصی / غیررسمی.

۲-۱-۲. شرکت‌کنندگان (Participants)

این بخش، شرکت‌کنندگان در گفتگو و رابطه موجود میان آن‌ها را بررسی می‌کند. به عبارت دیگر این بخش به فاصله و منزلت اجتماعی میان شرکت‌کنندگان می‌پردازد. «فاصله اجتماعی به معنای نزدیکی اجتماعی بین گوینده و شنونده است، و منزلت اجتماعی بیانگر جایگاه اجتماعی گوینده در مقایسه با جایگاه شنونده است، مانند مدیر و کارمند» (القحطانی، ۲۰۱۸: ۷۰). این بخش به موارد زیر تقسیم می‌شود:

برابر و رسمی: دو همکار

برابر و صمیمی: دو دوست

نا برابر و رسمی: کارمند و مدیر

نا برابر و صمیمی: استاد و دانشجو

۳-۱-۲. هدف (Ends)

این بخش عبارت از هدف گوینده از به‌کارگیری کنش سرزنش است.

۴-۱-۲. ترتیب گفتمان (Act sequence)

مقصود از آن، ترتیب استفاده از عبارات در گفتگو است. بنابراین امکان دارد که گوینده پرسشی را بیان کند و شنونده پاسخ دهد و یا پرسشی مطرح نماید و گوینده علاوه بر پاسخ درخواستی از او کند و....

۵-۱-۲. لحن (Key)

لحن با توجه به موقعیت گفتمان و بافت کلام استفاده می‌شود؛ و ممکن است که خشمگین، خوشحال و... باشد. همچنین تغییر لحن می‌تواند هدف کاربست عبارات و واژگان را تغییر دهد؛ به‌عنوان مثال استفاده از لحن تمسخرآمیز در زمان به‌کارگیری واژه «ممنون» به تغییر هدف از تشکر به تمسخر می‌انجامد.

۶-۱-۲. ابزار (Instrumentalities)

مقصود از ابزار، قالب‌های بیان سخن است که به‌صورت نوشتاری یا گفتاری استفاده می‌شود.

۷-۱-۲. قوانین گفتمان (Norms)

قوانین گفتمان در واقع، قوانینی اجتماعی است که گوینده در حین کاربرد کنش‌های گفتاری بدان توجه می‌کند. یاورسکی^۲ و کاپلند^۳ (۲۰۰۶: ۲۲) معتقدند که این قوانین شامل: «سازماندهی نوبت‌گیری و هنجارهای تفسیر، یعنی روش‌های متعارف استنتاج» می‌گردد. همچنین این قوانین در جوامع گوناگون متفاوت است؛ به‌عنوان مثال هنگامی که فردی دیگران را به صرف شام دعوت می‌کند، می‌تواند روش‌های گوناگونی را به کار برد از جمله: روش پرسشی مانند جامعه انگلیسی‌زبان، یا جمله خبری مانند جامعه آلمانی‌زبان، یا درخواست مؤدبانه مانند جامعه ایرانی (آقا گل زاده، ۱۳۹۴: ۴۳). از این‌رو آگاهی از این قوانین زمینه لازم را جهت آشنایی با ویژگی‌های فرهنگی جوامع گوناگون، و در نتیجه موفقیت در ارتباط با افراد را فراهم می‌کند.

۸-۱-۲. نوع گفتمان (Genre)

این بخش عبارت است از چهارچوبی که گفتمان در آن استفاده می‌شود و ممکن است که گفتگو یا شعر یا ضرب‌المثل و... باشد (یاورسکی و کاپلند، ۲۰۰۶: ۲۲).

۲-۲. تعریف و انواع سرزنش

سرزنش از نظر اصطلاحی به معنای ابراز ناراحتی و مخالفت از طرف گوینده با سخن، رفتار و شخصیت مخاطب، با انگیزه تغییر این امر است. شر^۴ (۲۰۰۶: ۱۳) اعتقاد دارد هنگام سرزنش دیگری، امیدواریم ابراز مخالفت ما با رفتار یا

^۲ Coupland

^۴ Sher

^۱ Chomsky

^۲ Jaworski

شخصیتش، به تغییر آن امر بینجامد. همچنین زمانی که فردی، دیگری را سرزنش می‌کند به ابراز این کنش اکتفا نکرده و به عقیده *سلیوا*^۱ (۲۰۱۹: ۲۰۰)، از مخاطبش انتظار دارد تا با عذرخواهی یا ارائه توضیحات یا حتی جبران اشتباهی که مرتکب شده، به این مسئله واکنش نشان دهد. بنابراین می‌توان سرزنش را در تقسیم‌بندی *سرل*^۲ از کنش‌های گفتاری زیر مجموعه کنش عاطفی (Expressive) قرار داد؛ زیرا این بخش کنش‌هایی را در بر می‌گیرد که گوینده احساسات خویش را در قالب آن بیان می‌کند.

می‌توان این کنش گفتاری را از جهات گوناگونی دسته‌بندی نمود، که یکی از آن تقسیم‌بندی مک‌کنا^۳ است. این دسته‌بندی بر موقعیت گوینده نسبت به مخاطب استوار است و به سه بخش تقسیم می‌شود: سرزنش خصوصی (Private Blame)، سرزنش علنی (Overt Blame) و سرزنش مستقیم (Directed Blame). سرزنش خصوصی عبارت از پنهان کردن نشانه‌های بیرونی در هنگام سرزنش است. سرزنش علنی دارای نشانه‌هایی بیرونی در رفتار گوینده است؛ اما می‌توان از آن در هنگام عدم حضور فرد سرزنش‌شده استفاده کرد؛ مانند سرزنش درگذشتگان. سرزنش مستقیم نیز یکی از انواع سرزنش علنی است که در حضور شخص سرزنش‌شده صورت می‌گیرد (مک‌کنا، ۲۰۱۳: ۱۲۱).

۳. روش پژوهش

روش پژوهش حاضر، روش توصیفی-تحلیلی است که ۲۰۹ مورد (۷۰ مورد عربی و ۱۳۹ مورد فارسی) از نمونه‌های کنش گفتاری سرزنش را از ۱۶ متن داستانی (۸ متن عربی و ۸ متن فارسی) استخراج کرده است. این متون شامل نمایش-نامه، رمان، داستان کوتاه و داستان کودکان از نویسندگانی چون: توفیق الحکیم، فاطمه یوسف عبد الرحیم، یعقوب الشارونی، سناء شعلان، کامل کیلانی در بخش عربی و فتانه حاج سید جوادی، محمد رضایی‌راد، محمد حسن شهسواری، اکبر رادی، سپیده خلیلی، محمود حسینی‌زاد و فرهاد جعفری در بخش فارسی می‌شود. این متون با تمرکز بر معاصر بودن و برخورداری از گفتگوهای فراوان میان شخصیت‌های متنوع با جایگاه‌های اجتماعی گوناگون برگزیده شدند تا نمایانگر

تصویر روشن‌تری از فرهنگ اقشار مختلف جامعه باشد. همچنین اگر چه تعداد موارد مستخرج از متون، ناهمسان است، اما این امر به سبب عدم مقایسه کمی دو زبان با یکدیگر خدشه‌ای به نتایج به‌دست‌آمده وارد نمی‌کند؛ زیرا میزان تکرار موارد مذکور به‌صورت جداگانه و درون هر یک از زبان‌ها ذکر شده و در نهایت شباهت‌ها و تفاوت‌های دو زبان بررسی شده‌اند. هدف از انتخاب متون داستانی به‌عنوان منبع پژوهش، اهتمام اندک پژوهشگران به این منابع در حوزه مورد نظر و تأکید بر اهمیت این منابع جهت آموزش مهارت‌های کاربردشناختی و آشنایی بیشتر با فرهنگ جوامع گوناگون می‌باشد. این پژوهش، داده‌ها را از بُعد کاربردشناختی و از طریق الگوی *دل هایمز* که به‌خوبی عوامل فرهنگی، اجتماعی و زبانی مؤثر بر کنش سرزنش را بیان می‌کند، در زبان‌های فارسی و عربی بررسی کرده است؛ بدین صورت که ابتدا گزاره‌های حاوی سرزنش را از متون استخراج کرده و براساس این الگو طبقه‌بندی نموده، سپس آن را براساس متن، مورد تحلیل قرار داده است. همچنین به انواع سرزنش، موضوعات و بارزترین روش‌های زبانی آن اشاره نموده است.

۴. یافته‌های پژوهش

۴-۱. بررسی کنش سرزنش طبق الگوی هایمز در زبان‌های فارسی و عربی

در این بخش کنش سرزنش را بر اساس محورهای هایمز بررسی می‌کنیم:

۴-۱-۱. موقعیت

طبق جدول ۱ سرزنش در دو زبان در موقعیت غیررسمی بیشتر استفاده شده است. نمونه‌ای از سرزنش در موقعیت غیررسمی در دو زبان بدین شرح است:

(در خانه) دختر به مادر می‌گوید: این‌طور حرف نزنید مامان خیلی سبک است از شما بعید است (حاج سید جوادی، ۱۳۷۵: ۱).

(در خانه) منیر به دوستش بسبس می‌گوید: اسکت یا بسبس اقلل الراديو يا أحي ... واقعد قعدة مؤدبة [ساکت بسبس. راديو را خاموش کن برادر و مؤدبانه بشین] (الحکیم، ۱۹۶۶: ۴۰).

جدول ۱. فراوانی انواع موقعیت

فارسی			عربی		
موقعیت	تکرار	درصد	موقعیت	تکرار	درصد

³ McKenna

¹ Sliwa

² Searle

غیررسمی	۱۳۲	۹۴/۹۶	غیررسمی	۴۵	۶۴/۲۹
رسمی	۷	۵/۰۴	رسمی	۲۵	۳۵/۷۱
مجموع	۱۳۹	۱۰۰	مجموع	۷۰	۱۰۰

۴-۱-۲. شرکت کنندگان

همان‌طور که در جدول ۲ ذکر شده است، در زبان فارسی سه دسته از شرکت‌کنندگان و در زبان عربی چهار دسته مشارکت داشته‌اند. در هر دو زبان سرزنش در گروه شرکت-کنندگان برابر و صمیمی رایج‌تر از سایر گروه‌ها بوده است. همچنین در زبان فارسی میزان سرزنش در دو گروه برابر و صمیمی و نابرابر و صمیمی به یکدیگر نزدیک است. درحالی‌که در زبان عربی گروه نابرابر و رسمی در رتبه دوم میزان سرزنش قرار دارد. مثال هر یک از گروه‌های شرکت‌کننده به شرح زیر است:

برابر و صمیمی

ساغر به برادرش سهراب: این قدر خونسرد این حرف رو زن... (شهسواری، ۱۳۹۷: ۲۵۹).

منیر، دوستانش بسبس و شوشو را به‌دلیل مشاجره سرزنش می‌کند: عیب یا جماعه ... عیب [بچه‌ها عیب است ... عیب است] (الحکیم، ۱۹۶۶: ۴۴).

نابرابر و صمیمی

موسی به پسرش محسن: چرا زبونت به شره؟ (رادی، ۱۴۰۲: ۲۱).

مادر به فرزندش: مَنْ أَنْتَ حَتَّى تَلْقَى دَرُوسَكَ عَلَى النَّاسِ؟ [تو که هستی تا به مردم درس بدهی؟] (الشارونی، بی.تا: ۸).

نابرابر و رسمی

اوستا اینها خیلی دست و پا چلفتی‌ان (رضایی‌راد، ۱۴۰۰: ۵۷).

قاضی در دادگاه فردی را سرزنش می‌کند: ولماذا تتطفل وتندخل بينهما؟ [چرا در کار آن دو فضولی و دخالت می‌کنی؟] (الحکیم، ۱۹۷۲: ۲۵).

برابر و رسمی

یک قاضی، قاضی دیگری را به‌دلیل حکمش سرزنش می‌کند: قولك هراء، بأفكارك تجعلنا مهزلة للعالم [سخنت بیهوده است، با افکارت ما را مایه تمسخر عالم می‌کنی] (عبد الرحیم، ۲۰۱۴: ۲۹).

جدول ۲. فراوانی انواع شرکت‌کنندگان

فارسی			عربی		
شرکت‌کنندگان	تکرار	درصد	شرکت‌کنندگان	تکرار	درصد
برابر و صمیمی	۶۱	۴۳/۸۸	برابر و صمیمی	۳۴	۴۸/۵۷
نابرابر و صمیمی	۶۰	۴۳/۱۷	نابرابر و رسمی	۲۵	۳۵/۷۱
نابرابر و رسمی	۱۸	۱۲/۹۵	نابرابر و صمیمی	۸	۱۱/۴۳
برابر و رسمی	۰	۰	برابر و رسمی	۳	۴/۲۹
مجموع	۱۳۹	۱۰۰	مجموع	۷۰	۱۰۰

۴-۱-۳. هدف

اهداف متنوعی در پس‌کنش سرزنش وجود دارد. در میان ۸ هدف به‌دست‌آمده در هر یک از متون فارسی و عربی، اهداف ابراز ناراحتی و ممانعت طبق جدول ۳، بیش از سایر اهداف، مد نظر شخصیت‌ها بوده، با این تفاوت که در متون فارسی ابراز ناراحتی بیش از ممانعت و در متون عربی بالعکس بوده است. در این میان ۶ هدف، مشابه و ۲ هدف متفاوت است. همچنین در زبان فارسی این کنش با اهداف مثبت نیز به کار رفته است؛ مانند: حمایت و شوخی. شایان ذکر است که نوع هدف می‌تواند بر چگونگی سایر ارکان

گفتگو نیز اثر گذارد. نمونه‌هایی از اهداف به‌دست‌آمده براساس فراوانی بیشتر در زبان فارسی بدین قرار است:

ابراز ناراحتی

عین خروس جنگی به هم می‌پرن (شهسواری، ۱۳۹۷: ۱۸۵).

ممانعت

دست از این اداها بردار. بیا و از خر شیطان پیاده شو (حاج سید جواد، ۱۳۷۵: ۸۸).

متنبه کردن

گفتم خاله پری نازت فنجون نعلبکی نیست که بهش میگی (این) خدای نکرده آمده واسه خودش (جعفری، ۱۴۰۱: ۶۶).

تحقیر

تو معتاد بی‌همه چیز، من رو گرفتی؟ (شهسواری، ۱۳۹۷: ۱۹).

تهدید

راستش را بگو تا با شلاق سیاهت نکردم! (رضایی‌راد، ۱۴۰۰: ۶۶).

شوخی

ای ببی بی‌اراده (جعفری، ۱۴۰۱: ۱۵).

بیان سبب

با کمال وقاحت جلوی روی من می‌گویی چشم‌ت دنبال یک نفر دیگر است... (حاج سید جوادی، ۱۳۷۵: ۱۳۹).

حمایت

چیزی نیست که تو از پیشش بریای (جعفری، ۱۴۰۱: ۱۰).
نمونه‌های اهداف به‌دست‌آمده براساس فراوانی بیشتر در زبان عربی بدین قرار است:

ممانعت

بس... أنت وهی ... عیب... [کافیست ... تو و او ... عیب است] (الحکیم، ۱۹۶۶: ۵۳).

ابراز ناراحتی

یا لوقاحتک، این هیبة وجودنا؟ [چقدر وقیحی، هیبت ما کجاست؟] (عبد الرحیم، ۲۰۱۴: ۲۸).

رد سخن مخاطب

راغب: أنت رجل شهيم! [تو مردی با درایت هستی]
یحیی: أنا رجل مجرم! [من مردی مجرم هستم] (الحکیم، ۱۹۶۶: ۱۴۹).

تهدید

وبحك اخرسى إن نطقت بكلمة واحدة أخرى دون أن أذن لك، فسوف ألقى بك في السجن من جديد [وای بر تو خفه شو اگر یک کلمه دیگر بدون اجازه من صحبت کنی تو را دوباره به زندان خواهم انداخت] (شعلان، ۲۰۱۹: ۲۳۸).

بیان سبب

كله من أولاد الحرام أمثالك... كان معي زميل في المسبك علّمني السرقة [همه این مسائل به‌دلیل حرام‌زاده‌هایی مثل توست... همکاری در ریخته‌گری داشتم که دزدی را به من یاد داد] (الحکیم، ۱۹۶۶: ۵۸).

تحقیر

بس! اسکت یا لصّ یا محترف! [کافیست! ساکت شو دزد حرفه‌ای] (همان، ۵۸).

متنبه‌کردن

لقد ظلمت هذا الطاهي، وأسأت إليه بلا سبب. وقد كان يجدر بك أن تشكري له مهارته النادرة... [تو به این آشپز بی‌دلیل ظلم کردی. بهتر بود که از مهارت بی‌نظیرش تشکر می‌کردی] (کیلانی، ۲۰۱۲: ب: ۱۸).

تمسخر

بسبس: قال دي أستاذة مساعدة! [بسبس: گفت که این (شوشو) استادیار است!]

شوشو تخلع حذاءها وتهّدّد به: اسمع يا ولد يا بسبس وشرف أمك! [شوشو کفشش را درآورده و با آن تهدید می‌کند: پسر گوش کن، بسبس، قسم به شرف مادرت] (الحکیم، ۱۹۶۶: ۴۴).

جدول ۳. فراوانی انواع هدف

عربی			فارسی		
درصد	تکرار	هدف	درصد	تکرار	هدف
۳۱/۴۳	۲۲	ممانعت	۵۳/۲۴	۷۴	ابراز ناراحتی
۲۲/۸۶	۱۶	ابراز ناراحتی	۲۵/۱۸	۳۵	ممانعت
۱۴/۲۹	۱۰	رد سخن مخاطب	۷/۹۱	۱۱	متنبه کردن
۱۰	۷	تهدید	۶/۴۷	۹	تحقیر
۱۰	۷	بیان سبب	۳/۶۰	۵	تهدید
۴/۲۹	۳	تحقیر	۱/۴۴	۲	شوخی
۴/۲۹	۳	متنبه کردن	۱/۴۴	۲	بیان سبب
۲/۸۶	۲	تمسخر	۰/۷۲	۱	حمایت
۱۰۰	۷۰	مجموع	۱۰۰	۱۳۹	مجموع

۴-۱-۴. ترتیب گفتمان

در زبان فارسی از سرزنش عموماً به‌منظور ابراز ناخرسندی از رفتار دیگری استفاده می‌شود. این امر می‌تواند براساس

موقعیت، سیاق کلام، عرف جامعه و... متفاوت باشد، حتی ممکن است گوینده از عباراتی استفاده کند که بدون در نظر گرفتن بافت کلام و موقعیت کوچک‌ترین ارتباطی با سرزنش

ندارد. مانند مکالمه میان زوج مالک و سمیرا درباره موقعیتی که ریزآبادی برای مالک فراهم کرده:

مالک: نمی‌دونستم ریزآبادی کیش و دبی رو برام در نظر گرفته. باید قبلش بهم می‌گفت. قبل از جلسه نروژی‌ها. سمیرا (آهسته گفت): واقعاً لطف کرده! (لحنش سرزنش‌آمیز بود) یعنی بعد از این همه کاری که پراش کردی، تازه این کار گیج‌ت کرده؟

مالک: دیروز به نروژی‌ها به جای شماره حساب‌های ریزآبادی، مال خودم رو دادم (حسینی‌زاد، ۱۳۹۵: ۳۱).

مالک شخصیتی است که باوجود تلاش فراوان در شرکت ریزآبادی و حتی نسبت فامیلی دور با او احساس می‌کند به حقش نرسیده، ولی به دلیل اعتقاداتش بسیار دشوار است تا جلوی بی‌عدالتی ریزآبادی بایستد؛ سمیرا نیز که شخصیتی جاه‌طلب دارد و در گذشته با ریزآبادی ارتباطاتی داشته است، پس از ازدواج با مالک تصمیم بر احقاق حق خود دارد. در گفتگوی مذکور، مالک با اشاره به فرصتی که ریزآبادی در اختیارش قرار داده، از کاری که انجام داده، به شکل غیرمستقیم ابراز ندامت می‌کند؛ اما سمیرا بدون در نظر گرفتن حالت او، سخنش را، تعریف از ریزآبادی برداشت کرده و با کلماتی به ظاهر مثبت (واقعاً لطف کرده!) لب به سرزنش ریزآبادی می‌گشاید. در عبارت مذکور با توجه به موقعیت، جایگاه شخصیت‌ها، لحن گوینده و موضوع گفتگو می‌توان دریافت که این عبارت جهت سرزنش علنی ریزآبادی استفاده شده و حتی استفاده از واژه (واقعاً) که نشانه مبالغه و تعجب گوینده است، بر شدت آن افزوده است. همچنین با سؤالی که پس از این عبارت مطرح می‌کند، کار ریزآبادی را وظیفه او و امری طبیعی می‌داند و به‌صورت غیرمستقیم مالک را سرزنش می‌کند؛ زیرا نباید بابت این امر گیج شود، اما مالک به دلیل اضطراب فراوان به این سرزنش توجه نکرده و خبر از علت نگرانش می‌دهد. بنابراین ترتیب گفتمان در اینجا، بدین شکل است؛ رویدادی در ابتدا نقل شده که به‌نحوی بیانگر تعریف از شخص سوم است و همین امر به سرزنش شخص سوم و گوینده توسط مخاطب انجامیده است.

در زبان عربی نیز سرزنش تحت تأثیر عوامل مختلفی مانند آنچه پیشتر ذکر شد قرار دارد. مثال این امر، گفتگویی است که میان بسبس، شوشو، منیر و دکتر یحیی شکل می‌گیرد:

بسبس: قال دي أستاذة مساعدة! [گفت که او استادیار است!]

شوشو: تخلع حذاءها وتهدد به اسمع يا ولد يا بسبس وشرف أمك! [کفشش را درآورده و با آن تهدید می‌کند گوش کن پسر بسبس قسم به شرف مادرت!]

منیر: الله... الله... عيب يا جماعة... عيب... الدكتور یحیی رجل کریم مسالم.... [خدایا... خدایا... بچه‌ها عیب است... عیب است... دکتر یحیی مردی بزرگوار و بزرگ‌منش است...]

یحیی: خل کل واحد علی حرینة! [بگذار هر کس آزاد باشد]

منیر: لكن الحرية زادت.. [اما این آزادی زیاد شده]

یحیی: لا بأس... [اشکالی ندارد]

منیر: كفاية يا جماعة تهريج! خشوا في الجد.. نتكلم في الشغل.. [کافیست دلک‌ها! جدی باشید.. راجع به کار صحبت می‌کنیم] (الحکیم، ۱۹۶۶: ۲۴).

در این گفتگو منیر، بسبس و شوشو دوستانی هستند که به‌منظور کار تحقیقاتی دکتر یحیی بر روی جرم و جنایت در خانه او گرد آمده‌اند تا برای انجام سرقتی برنامه‌ریزی کنند. این افراد به‌عنوان اساتید دانشگاه در خانه دکتر یحیی جمع شده‌اند تا بقیه افراد شک نکنند. در این گفتگو شوشو با صدای بلند می‌خندد که این امر دور از جایگاه یک استاد است؛ بنابراین بسبس با تمسخر سرزنشش می‌کند و می‌گوید که (او گفت: این استادیار است!) و همین امر موجب عصبانیت و واکنش تند شوشو و تهدید بسبس و سرزنشش می‌شود و با توجه به حضور دکتر یحیی در این موقعیت منیر به دلیل عدم رعایت عرف مکان و با هدف پایان دادن به رفتارشان شروع به سرزنششان می‌کند و به حضور و اخلاق نیک دکتر یحیی نیز اشاره می‌کند. دکتر یحیی نیز از منیر می‌خواهد تا آنان را به حال خود آزاد بگذارد؛ اما منیر با اشاره به سبب سرزنش، موضوع سرزنش را از رفتار آنان به شخصیتشان تغییر می‌دهد، تا بر تأثیر سرزنش خود بیافزاید. در این گفتمان به دلیل رفتاری دور از شأن افراد، سرزنشی رخ داده که با سرزنش و واکنش مخاطب همراه می‌شود و این گفتگو خود موجب سرزنش آنان توسط فرد سوم به دلیل عدم رعایت عرف مکان شده و با اشاره به سایر افراد حاضر، رفته‌رفته بر شدتش افزوده می‌شود.

۴-۱-۵. لحن

از متون فارسی ۱۲ و از متون عربی ۷ لحن استخراج شد که طبق جدول ۴، زبان فارسی ۷ لحن مذکور در زبان عربی را داراست و ۵ لحن (شوخی، تهدیدآمیز، تحقیرآمیز، نگران و

ملتسمانه) افزون بر عربی است. لحن‌های توبیخ در زبان فارسی و عصبانی در زبان عربی بیش از سایر موارد، استفاده شده، و این امر متأثر از سایر ارکان گفتگو به‌ویژه هدف است. نمونه‌هایی از لحن‌های به‌دست‌آمده براساس فراوانی بیشتر در زبان فارسی بدین قرار است:

توبیخ

بناس تو عقلت رو به کار بندازی نه من (جعفری، ۱۴۰۱: ۱۸).

عصبانی

قرار بود فقط کارگری کنی، کسی بهتون اجازه نداده بود، کدبانوی خونه هم بشید (شهسواری، ۱۳۹۷: ۹۳).

شوخی

بلند نمی‌شوی تنبل خانوم؟ (حاج سید جوادی، ۱۳۷۵: ۱۸۳).

تهدیدآمیز

بیدارش نکنی‌ها شه‌راد که بدجوری کلاهمون تو هم میره (شهسواری، ۱۳۹۷: ۳۰).

تحقیرآمیز

آخه کدوم بی‌سلیقه‌ای تو تاس کبابش این همه آلو بخارا می‌ریزه که تو می‌ریزی پری؟! (جعفری، ۱۴۰۱: ۳۳).

تمسخرآمیز

رضا چلاقه پاهاش آه‌نیه (خلیلی، ۱۳۸۱: ۴۳).

نگران

خدا لعنت کند بیژن. کجایی تو؟ چرا موبایل نداری؟ (شهسواری، ۱۳۹۷: ۳۸).

ملتسمانه

همشیره زن تو پر ما بذار کاسبی مونو بکنیم (جعفری، ۱۴۰۱: ۱۹۳).

متعجب

وای عمه جان چه حما... (حاج سید جوادی، ۱۳۷۵: ۲۱).

ناراحت

بی‌عرضگی کردم (همان: ۲۰۴).

منزجر

وای خدا بوی سیگارت آدمو خفه می‌کنه (جعفری، ۱۴۰۱: ۱۰).

حسرت‌بار

همه از دست غیر می‌نالند، حافظ از دست خویشتن فریاد (حاج سید جوادی، ۱۳۷۵: ۱۵۶).

نمونه‌های لحن‌های به‌دست‌آمده براساس فراوانی بیشتر در زبان عربی بدین قرار است:

عصبانی

بجمالیون: (صائحا) لا تذکرنی بفی‌نوس! [پیگمالیون: (فریادکنان) مرا به یاد ونوس نینداز!] (الحکیم، ۱۹۴۲: ۶۶).

ناراحت

وا أسفاه علی ما فعلتم [افسوس بر کاری که کردید] (کیلانی، ۲۰۱۲ ب: ۱۰).

توبیخ

یا للعار! لقد نكست رؤوسهم أمام الجميع [چه ننگی! آن‌ها را مقابل دیگران سرافکنده کردی] (شعلان، ۲۰۱۹: ۲۴۲).

جدی

هذا يعتبر استهتارا واستخفا باحكام المحاكم [این بی‌ارزش شمردن احکام دادگاه‌هاست] (الحکیم، ۱۹۷۲: ۲۹).

حسرت‌بار

بسبس: أراهن أنك مشتاق لطبق فول مدمس بالطماطم والبقدونس... [شرط می‌بندم که تو مشتاق یک بشقاب باقالی با گوجه و جعفری هستی]

منیر: الله يلعنك... ريقی جری.... [خدا لعنت کند آب دهانم جاری شد] (الحکیم، ۱۹۶۶: ۱۰۵).

متعجب

لا شأن لك بالإوزة!... [غازها به تو ربطی ندارند!] (الحکیم، ۱۹۷۲: ۲۵).

تمسخرآمیز

قال دي أستاذة مساعدة! [گفت این استادیار است!] (الحکیم، ۱۹۶۶: ۴۴).

جدول ۴. فراوانی انواع لحن

عربی			فارسی		
درصد	تکرار	لحن	درصد	تکرار	لحن
۴۵/۷۱	۳۲	عصبانی	۵۵/۴۰	۷۷	توبیخ
۱۸/۵۷	۱۳	ناراحت	۲۵/۹۰	۳۶	عصبانی
۱۷/۱۴	۱۲	توبیخ	۳/۶۰	۵	شوخی
۷/۱۴	۵	جدی	۲/۸۸	۴	تهدیدآمیز
۷/۱۴	۵	حسرت‌بار	۲/۱۶	۳	تحقیرآمیز

۲/۸۶	۲	متعجب	۲/۱۶	۳	تمسخر آمیز
۱/۴۳	۱	تمسخر آمیز	۲/۱۶	۳	نگران
			۱/۴۴	۲	ملتمسانه
			۱/۴۴	۲	متعجب
			۱/۴۴	۲	ناراحت
			۰/۷۲	۱	منزجر
			۰/۷۲	۱	حسرت‌بار
۱۰۰	۷۰	مجموع	۱۰۰	۱۳۹	مجموع

۴-۱-۶. ابزار

ابزار به‌کاررفته در متون مورد بررسی، گفتار بوده است.

۴-۱-۷. قوانین گفتمان

براساس داده‌های جدول ۵، ۱۰ قانون از متون فارسی و ۱۲ قانون از متون عربی به دست آمد که انزجار در فارسی و مخالفت در عربی پرکاربردترین قوانین گفتمانی در استفاده از کنش سرزنش هستند. به عبارت دیگر سرزنش در فارسی بیشتر هنگام ابزار بیزاری گوینده روی می‌دهد و گاه با دشنام یا نفرین همراه است. ۳ قانون گفتمانی (مخالفت، پاسخ سؤال و تعیین مقصر) نیز در دو زبان مشترک‌اند. قوانین به‌دست‌آمده براساس فراوانی بیشتر در زبان فارسی به شرح زیر است:

انزجار

تف به این دنیا که در یک لحظه شیرین‌ترین اتفاقش را تبدیل می‌کند به یک تکه گوشت (شهسواری، ۱۳۹۷: ۴۳).

مخالفت

با من؟ با پدرت این جوری حرف می‌زنی مردکه مهمل؟ (رادی، ۱۴۰۲: ۵۵).

تعجب

این چه قیافه‌ایه؟ فکر کنم همه بو بردن! (حسینی‌زاد، ۱۳۹۵: ۳۴).

درخواست

مادر بس می‌کنی یا نه؟ (حاج سید جوادی، ۱۳۷۵: ۲۲۲).

پاسخ سؤال

مهندس! این دختره، ساغر، مجبورتون کرد بیارید؟
به قیافه‌م می‌خوره کسی بتونه من رو مجبور به کاری کنه؟ (شهسواری، ۱۳۹۷: ۶۴).

ویژگی منفی

تو دبیرستان دخترها به عوضی درست و حسابی‌ان پررو، گستاخ، از خود راضی، شرور (رضایی‌راد، ۱۴۰۲: ۱۲).

تعیین مقصر

ببینید چه به روز این دختر آورده‌اید؟ (حاج سید جوادی، ۱۳۷۵: ۱۴۷).

پاسخ درخواست

بیژن گفت خبر شده در حال ورشکستگی‌ام. گفت بهتر است از پدرش مشورت بگیرم.

شهزاد: من احمق کم مانده بود او را از اتاق مدیریت هشتاد متری‌ام بیندازم بیرون (شهسواری، ۱۳۹۷: ۱۴).

تمسخر

مگر تو اصلاً بازی هم می‌توانی بکنی؟! (خلیلی، ۱۳۸۱: ۳۶).

پاسخ به شوخی

دختر: سلام (سلام بیعی)

پدر: سلام، بیعی هم خودتی پدر سوخته (جعفری، ۱۴۰۱: ۱۷).

قوانین به‌دست‌آمده براساس فراوانی بیشتر در زبان عربی به شرح زیر است:

مخالفت

ما بالك تلجنين إلى العناد أيتها الحساء وتدفعيني إلى إيذائك؟ [ای زیبارو چه فکری کردی که لجبازی می‌کنی و مرا مجبور به آزارت می‌کنی؟] (کیلانی، ۲۰۱۲: ألف: ۱۴).

تعیین مقصر

هل تناسيت بسرعة أنك تسببت في أن أكون سببا لإيذاء كل أهل بغداد؟! [آیا به‌سرعت فراموش کردی که تو باعث شدی من تمام اهل بغداد را آزار دهم؟] (الشارونی، بی‌تا: ۳۹).

رعایت نکردن عرف

صاحب الأوزة: هل تدخل في ذلك أول أوزة وجدت في الخليفة؟ ... [صاحب غازها: آیا اولین غازی هم که در خلقت یافت شد شامل آن می‌شود؟]

القاضي: أتمزح مع المحكمة؟! [قاضی: با دادگاه شوخی می‌کنی؟] (الحکیم، ۱۹۷۲: ۲۲).

پاسخ ناسپاسی

يا للعار! أؤكدك تجزين من أحسن إليك؟ [چه ننگی! آیا این -
گونه کسی را که به تو نیکی کرده، پاداش می‌دهی؟] (کیلانی،
۲۰۱۲ ب: ۲۰).

تأیید سرزنش

الشاعر: يستمعون إلى صوت أجهزتهم... [شاعر: به صدای
دستگاه‌هایشان گوش می‌کنند].

الكائن ٤: أجهزة تذبح السكون... [موجود ٤: دستگاه‌هایی
که آرامش را ذبح می‌کنند].

الكائن ١: سفاكون ... [موجود ١: خون‌ریزند] (الحکیم،
۱۹۷۲: ۱۰۳).

پایان دادن به گفتگو

الجوقة: بجماليون المسكين! ... أخبرنا متى كان هروبها؟!
[گروه: پیگمالیون بیچاره! به ما بگو کی فرار کرد؟].

بجماليون (يرفع رأسه صائحا): اغرُبنَ عني! [پیگمالیون
سرش را بلند می‌کند و فریاد می‌زند: از من دور شوید!]
(الحکیم، ۱۹۴۲: ۶۱).

پاسخ سؤال

القاضي: ألا تخافون أيها الفتية؟ [قاضی: ای جوانان آیا
نمی‌ترسید؟]

رامي: وجودكم الجائم علينا بلاء، وخوف البلاء شرّ بلاء
[رامی: وجود شما برای ما بلا است و ترس از بلا بدترین
بلاست] (عبد الرحيم، ۲۰۱۴: ۲۸).

پاسخ دخالت

الذي رأيته هو العراك بين الرجلين والتلاكم بالأيدي...
فتدخلت أخلص أحدهما من الآخر، وإذا بالفران يقول لي:

ابتعد يا وغدا! [دیدم دو مرد با یکدیگر درگیر شدند دخالت
کردم تا جدایشان کنم ناگهان نانوا به من گفت: ای احمق دور
شو!] (الحکیم، ۱۹۷۲: ۲۵).

سرزنش در پاسخ سرزنش

منير: بس! اسكت يا لصّ يا محترف! [منیر: کافیت!
ساکت شو ای دزد ای حرفه‌ای!]

بسبس: كله من أولاد الحرام أمثالك... [بسبس: همه‌اش
به‌دلیل حرامزادگانی نظیر توست] (الحکیم، ۱۹۶۶: ۵۸).

قطع سخن مخاطب

المعصوب: لكن يا سيدي القاضي... [کسی که چشمش
آسیب دیده: اما جناب قاضی...]

القاضي: أتعترض يا رجل على أحكام القانون؟! [قاضی:
ای مرد آیا به احکام دادگاه اعتراض می‌کنی؟] (الحکیم،
۱۹۷۲: ۲۸).

پایین آوردن شأن

فينوس: جالاتيا! هه! هي بعد ليست أكثر من تمثال عاجي!
[ونوس: گالاتیا! هه! او هنوز بیش از یک مجسمه عاجی
نیست!] (الحکیم، ۱۹۴۲: ۳۷).

سرزنش به‌سبب اطلاعات اضافی دادن

منير: أنا صحيح كنت أحبّ الشرب بعض الشيء.. [منیر:
درست است من دوست داشتم کمی بنوشم...]

شوشو: والقمار.. [شوشو: و قمار]

منير: اسكتي أنت.. هو الدكتور طلب رأيك؟! [منیر: تو
ساکت شو.. دکتر نظر تو را پرسید؟] (الحکیم، ۱۹۶۶: ۵۷).

جدول ۵. فراوانی انواع قوانین گفتمان

فارسی			عربی		
قوانین گفتمان	تکرار	درصد	قوانین گفتمان	تکرار	درصد
انزجار	۴۷	۳۳/۸۱	مخالفت	۲۳	۳۲/۸۶
مخالفت	۳۴	۲۴/۴۶	تعیین مقصر	۱۱	۱۵/۷۱
تعجب	۱۶	۱۱/۵۱	رعایت نکردن عرف	۸	۱۱/۴۳
درخواست	۱۴	۱۰/۰۷	پاسخ ناسیاسی	۵	۷/۱۴
پاسخ سؤال	۸	۵/۷۶	تأیید سرزنش	۴	۵/۷۱
ویژگی منفی	۶	۴/۳۲	پایان دادن به گفتگو	۳	۴/۲۹
تعیین مقصر	۵	۳/۶۰	پاسخ سؤال	۳	۴/۲۹
در جواب درخواست	۴	۲/۸۸	پاسخ دخالت	۳	۴/۲۹
تمسخر	۳	۲/۱۶	سرزنش در پاسخ سرزنش	۳	۴/۲۹

پاسخ به شوخی	۲	۱/۴۴	قطع سخن مخاطب	۳	۴/۲۹
			پایین آوردن شأن	۲	۲/۸۶
			سرزنش به سبب اطلاعات اضافی دادن	۲	۲/۸۶
مجموع	۱۳۹	۱۰۰	مجموع	۷۰	۱۰۰

۴-۱-۸. نوع گفتمان

پرباربردترین نوع گفتمان در دو زبان قالب گفتگو است؛ با این تفاوت که در متون عربی تنها قالب گفتگو به کار رفته است؛ درحالی که در متون فارسی علاوه بر گفتگو (۸۸/۴۹ درصد)، روایت (۹/۳۵ درصد) و ضرب المثل (۲/۱۶ درصد) نیز استفاده شده است. شایان ذکر است که روایت ارتباطی مستقیم با نوع داستان و شیوه روایت نویسنده دارد.

روایت: گفتم فضول کار مردم نباشد (جعفری، ۱۴۰۱: ۲۳).

ضرب المثل:

کنگر خورده اند لنگر انداخته اند (حاج سید جوادی، ۱۳۷۵: ۲۶۳).

۴-۲. انواع سرزنش

براساس جدول ۶، از میان انواع کنش سرزنش، نوع مستقیم در هر دو زبان بیش از سایر انواع استفاده شده است.

جدول ۶. فراوانی انواع سرزنش

فارسی			عربی		
انواع سرزنش	تکرار	درصد	انواع سرزنش	تکرار	درصد
مستقیم	۱۰۵	۷۵/۵۴	مستقیم	۵۷	۸۱/۴۳
خصوصی	۲۰	۱۴/۳۹	علنی	۱۲	۱۷/۱۴
علنی	۱۴	۱۰/۰۷	خصوصی	۱	۱/۴۳
مجموع	۱۳۹	۱۰۰	مجموع	۷۰	۱۰۰

۴-۳. موضوعات سرزنش

کلام و رفتار طبق جدول ۷، بیش از سایر موضوعات مورد توجه هر دو زبان بوده است. اما سایر موارد یعنی شخصیت و نقص جسمانی کمتر مورد توجه بوده است. همچنین موضوع نقص جسمانی تنها در زبان فارسی وجود دارد. شایان ذکر است که موضوع سرزنش تحت تأثیر سایر ارکان گفتگوست. موضوعات به دست آمده براساس فراوانی بیشتر در دو زبان به شرح زیر است:

کلام

زبون به دهن بگیر. همون دبی که پیشنهاد دادی برای هفت پشتمون بسه (حسینی زاد، ۱۳۹۵: ۲۶).

رأیک سخیف... ولا مؤاخذه!... [نظرت سخیف است و ایرادی ندارد] (الحکیم، ۱۹۶۶: ۱۲۰).

رفتار

این حرکات یعنی چه چرا بچه بازی راه انداخته اید؟ (حاج سید جوادی، ۱۳۷۵: ۱۵۳).

ألم أوصك أن تبقى ها هنا حتى أعود؟ [به تو توصیه نکردم که اینجا بمانی تا برگردم؟] (الحکیم، ۱۹۴۲: ۴۲).

شخصیت

برادر داریم عین ماست (شهسواری، ۱۳۹۷: ۱۵۲).

كفاية يا جماعة تهريج! [کافیست ای دلکها] (الحکیم، ۱۹۶۶: ۴۵).

نقص جسمانی

به! این که مثل اردک راه می رود (خلیلی، ۱۳۸۱: ۳۶).

جدول ۷. فراوانی موضوع سرزنش

فارسی			عربی		
موضوع سرزنش	تکرار	درصد	موضوع سرزنش	تکرار	درصد
کلام	۶۵	۴۶/۷۶	کلام	۳۵	۵۰
رفتار	۶۱	۴۳/۸۸	رفتار	۲۶	۳۷/۱۴

شخصیت	۱۰	۷/۱۹	شخصیت	۹	۱۲/۸۶
نقص جسمانی	۳	۲/۱۶			
مجموع	۱۳۹	۱۰۰	مجموع	۷۰	۱۰۰

۴-۴. روش‌های زبانی سرزنش

براساس جدول ۸، یازده روش در زبان فارسی و ۹ روش در زبان عربی به دست آمد که سؤال و جمله خبری در زبان فارسی و جمله خبری در زبان عربی، فراوانی بیشتری نسبت به سایر روش‌ها دارند. همچنین ۸ مورد میان دو زبان مشترک‌اند و تفاوت در (آرایه ادبی، دشنام، دعا و ندبه) است. در این میان شاهد به‌کارگیری آرایه‌های ادبی مانند: تشبیه، کنایه، استعاره و... در زبان فارسی نیز هستیم. روش‌های به‌دست‌آمده براساس فراوانی بیشتر در زبان فارسی به شرح زیر است:

سؤال

یکی نیست بگه آخه مگه تو کی هستی؟ (زادی، ۱۴۰۲: ۷۵).

جمله خبری

با تو همیشه حرف زد و به تفاهم رسید، بدون اینکه کار آدم به داد کشیدن و خودشو چنگ زدن نکشه! (جعفری، ۱۴۰۱: ۳۳).

دشنام

خاک تو سرت که قواعد بازی رو بلد نیستی (شهسواری، ۱۳۹۷: ۸۶).

آرایه ادبی

زیادی افسار او را ول کرده‌ام (حاج سید جواد، ۱۳۷۵: ۱۰۴).

نفرین

خدا مرگت بدهد الهی دختر. ای خاک بر آن سر نادان و احمقت... (همان: ۴۶).

تعجب

عجب آدم وقیحی هستی (همان: ۳۷۶).

امر

با ادب باش پسر (شهسواری، ۱۳۹۷: ۵۰).

نهی

این قدر مظلوم نباش (حاج سید جواد، ۱۳۷۵: ۲۷۳).

شرط

اگر عقلش را به کار بیندازد، لازم نیست هی بیاید پیش من تا پیش‌بندش را برایش گره بزنم (جعفری، ۱۴۰۱: ۱۸).

دعا

دست درد نکند دختر. خوب بلایی به سرمان آوردی (حاج سید جواد، ۱۳۷۵: ۹۶).

ندا

ای بد جنس! تو که همه رو گذاشتی واسه من! (جعفری، ۱۴۰۱: ۱۲).

روش‌های به‌دست‌آمده براساس فراوانی بیشتر در زبان عربی به شرح زیر است:

جمله خبری

أنتم القتلة، لقد جثتم فوق أرضنا كعاصفة هوجاء [شما قاتلان مانند طوفانی سهمگین سرزمین ما را درنوردیده و آن را ترک نمی‌کنید] (عبد الرحیم، ۲۰۱۴: ۲۸).

سؤال

ماذا تفهم أنت من الحب؟ ... [تو از عشق چه می‌فهمی؟] (الحکیم، ۱۹۴۲: ۳۷).

ندا

كله منك يا بسبس النحس! [همه‌اش تقصیر توست بسبس نحس!] (الحکیم، ۱۹۶۶: ۱۰۴).

امر

اخرسي أيتها المتهمة الوقحة [ای متهم وقیح خفه شو] (شعلان، ۲۰۱۹: ۲۳۸).

تعجب

يا لك من حمقاء! [چقدر احمق!] (الحکیم، ۱۹۴۲: ۶۵).

ندبه

نعم ... وا أسفاه ... [بله افسوس] (الحکیم، ۱۹۷۲: ۱۰۹).

نفرین

الله يلعنهم مطرح ما راحوا... أكلوا حقوقي [خداوند لعنتشان کند هر کجا که رفتند... حق مرا خوردند] (الحکیم، ۱۹۶۶: ۵۸).

شرط

لو كنت أنت تصرفت بعقل ومسكت أعصابك كنا وصلنا لنفس النتيجة [اگر تو عاقلانه رفتار می‌کردی و اعصاب را کنترل می‌کردی به همان نتیجه می‌رسیدیم] (همان: ۱۰۳).

نهی

لا تذكريني بفينوس! [مرا به یاد ونوس نینداز!] (الحکیم، ۱۹۴۲: ۶۶).

جدول ۸. فراوانی انواع روش زبانی

فارسی			عربی		
روش زبانی	تکرار	درصد	روش زبانی	تکرار	درصد
سؤال	۳۸	۲۷/۳۴	جمله خبری	۲۶	۳۷/۱۴
جمله خبری	۳۷	۲۶/۶۲	سؤال	۱۵	۲۱/۴۳
دشنام	۱۴	۱۰/۰۷	ندا	۱۱	۱۵/۷۱
آرایه ادبی	۱۲	۸/۶۳	امر	۵	۷/۱۴
نفرین	۸	۵/۷۶	تعجب	۴	۵/۷۱
تعجب	۸	۵/۷۶	ندبه	۴	۵/۷۱
امر	۶	۴/۳۲	نفرین	۲	۲/۸۶
نهی	۶	۴/۳۲	شرط	۲	۲/۸۶
شرط	۴	۲/۸۸	نهی	۱	۱/۴۳
دعا	۳	۲/۱۶			
ندا	۳	۲/۱۶			
مجموع	۱۳۹	۱۰۰	مجموع	۷۰	۱۰۰

۵. بحث

طبق یافته‌های پژوهش، میان محورهای الگوی هایمز که خود بیانگر عوامل فرهنگی، اجتماعی و زبانی گوناگون است، و انواع، موضوعات و روش سرزنش هماهنگی و رابطه وجود دارد؛ به‌طوری که هر یک از محورها بر عملکرد دیگری مؤثر است و تعیین‌کننده چگونگی ابراز سرزنش می‌باشد. این پژوهش دریافت که کنش سرزنش در دو زبان، بیشتر در موقعیت غیررسمی استفاده می‌شود. به نظر می‌رسد: این امر بیانگر دشواری استفاده از این کنش در موقعیت‌های رسمی باشد؛ زیرا این کنش بیشتر در موقعیت‌های منفی کاربرد داشته و منجر به تهدید وجه مخاطب می‌شود. بنابراین استفاده از آن در موقعیت‌های غیررسمی آسان‌تر است. البته باید به این نکته توجه کرد که مسئله موقعیت به جایگاه اجتماعی شرکت‌کنندگان نیز وابسته است. همچنین دشواری کاربست سرزنش در موقعیت‌های رسمی می‌تواند نتیجه جمع‌گرایی فرهنگ ایرانی و عربی باشد که براساس آن دیگران بر فرد اولویت دارند. شایان ذکر است که این امر با نتایج پژوهش پیش‌قدم و دیگران (۱۳۹۹) مبنی بر جمع‌گرایی جوامع شرقی، اولویت دیگران بر فرد و عدم تمایل به تهدید وجه دیگران همخوانی دارد. همچنین در پژوهش‌های علی و دیگران (۱۹۹۷)، سن مارتین^۱ و دیگران (۲۰۱۸) و پیش‌قدم و عطاران (۱۳۹۲) به مسئله جمع‌گرایی جوامع شرقی اشاره شده است.

در هر دو زبان سرزنش در گروه شرکت‌کنندگان برابر و صمیمی رایج‌تر از سایر گروه‌ها بوده است؛ که این امر بیانگر تأثیر جایگاه اجتماعی برابر و فاصله کم میان افراد در سهولت کاربرد سرزنش است. در زبان فارسی نزدیک بودن میزان سرزنش در دو گروه برابر و صمیمی و نابرابر و صمیمی نیز می‌تواند بیانگر تأثیر بسزای فاصله اندک میان افراد (صمیمیت) در هنگام سرزنش باشد؛ چراکه این امر از تأثیر جایگاه نابرابر کاسته و زمینه را برای استفاده از سرزنش مهیا کرده است. همچنین در زبان عربی نیز گروه نابرابر و رسمی در رتبه دوم میزان سرزنش قرار دارد که نشان‌دهنده تأثیر بیشتر جایگاه اجتماعی نسبت به فاصله در این امر است؛ زیرا نابرابری در اکثر موارد به‌صورت بالاتر بودن گوینده نسبت به مخاطب بوده که این اجازه را به گوینده داده تا از سرزنش حتی در حالت رسمی (عدم صمیمیت) استفاده کند. شایان ذکر است که آگاهی از این تفاوت‌ها، در برقراری ارتباط موفق با گویشوران هر یک از دو زبان مورد بررسی، مفید خواهد بود به‌خصوص در زمینه آموزش زبان عربی در ایران که با چالش‌هایی نظیر: ضعف فارغ‌التحصیلان در مکالمه عربی، عدم توجه به زبان عربی به‌عنوان یک زبان بین‌المللی، نبود نگاه مهارتی به آموزش زبان عربی در دانشگاه‌های کشور و... (طاهری‌نیا و دیگران، ۱۴۰۳: ۴۵۷) مواجه است.

^۱ San Martin

اهداف ابراز ناراحتی و ممانعت، در هر یک از متون فارسی و عربی بیشتر مد نظر بوده با این تفاوت که در متون فارسی ابراز ناراحتی بیش از ممانعت و در متون عربی بالعکس بوده است. این امر می‌تواند نشانه کنشگری بیشتر گوینده حین سرزنش در زبان عربی باشد؛ زیرا گوینده در تلاش است تا مخاطب را از عملی باز دارد و به ابراز نارضایتی بسنده نکند. همانند پژوهش سلیم و العطار (۲۰۲۰) که به تمایل نمایندگان مجلس عراق به حمله مستقیم و بی‌ادبی هنگام سرزنش اشاره کرده‌اند. همچنین تشابه اکثریت اهداف سرزنش، حاکی از تشابه فرهنگی، میان دو زبان است. بخش ترتیب گفتمان با اشاره به نحوه شکل‌گیری سرزنش، به روشنی نقش مهم متون ادبی به‌عنوان ابزاری جهت شناخت سایر فرهنگ‌ها و چگونگی تعامل افراد با یکدیگر را بیان می‌کند، از این رو «متن ادبی باید به‌عنوان پلی تضمین‌کننده برای تعامل بین فرهنگ خودی و فرهنگ دیگری ارزیابی شود... [زیرا] متن ادبی یکی از مطمئن‌ترین راه‌های گفتگو بین فرهنگ‌ها است» (محرم‌زاده و دیگران، ۱۴۰۳: ۱۵۵).

لحن‌های توبیخ در زبان فارسی و عصبانی در زبان عربی بیش از سایر موارد، به کار رفته‌اند، و این امر متأثر از حالت گوینده و ارکان گفتگو به‌ویژه هدف است که این تأثیرپذیری با نتایج پژوهش محمود (۲۰۱۸) همخوانی دارد. همچنین استفاده از لحن عصبانی شاید نشان‌دهنده شدت بیشتر ابراز سرزنش در عربی باشد. علاوه بر این، بررسی داده‌های به‌دست‌آمده حاکی از تنوع لحن در زبان فارسی نسبت به زبان عربی است که بیانگر ضرورت توجه به بافت کلام، شرکت-کنندگان و موقعیت است. انزجار در فارسی و مخالفت در عربی پرکاربردترین قوانین گفتمانی در استفاده از کنش سرزنش است، که بیانگر شرایط پرتنش‌تر سرزنش در زبان فارسی است. همچنین تنوع کاربرست سرزنش در دو زبان مؤید ضرورت توجه به مسائل فرهنگی و کاربردشناختی است. از میان انواع کنش سرزنش، نوع مستقیم در هر دو زبان بیش از سایر انواع استفاده شده است، که نشانه تمایل به سرزنش مخاطب در حضور وی می‌باشد. این امر با یافته‌های پژوهش سلیم و العطار (۲۰۲۰) مبنی بر تمایل نمایندگان مجلس عراق بر سرزنش مستقیم همخوانی دارد.

کلام و رفتار، بیش از سایر موضوعات مورد توجه هر دو زبان بوده است. اما سایر موارد یعنی شخصیت (عربی و فارسی) و نقص جسمانی (فارسی) کمتر مورد توجه بوده است؛ زیرا سرزنش این موارد، تأثیر منفی بسیاری بر مخاطب

می‌گذارد. در میان روش‌های سرزنش نیز سؤال و جمله خبری در زبان فارسی و جمله خبری در زبان عربی، فراوانی بیشتری نسبت به سایر روش‌ها دارند. لازم به ذکر است که استفاده فراوان از جمله خبری در دو زبان می‌تواند نشانه اطمینان گوینده از درستی سرزنشش باشد، استفاده فراوان از سؤال در دو زبان نیز معمولاً به قصد شنیدن پاسخ نیست و گوینده در پی اثبات نادرستی کار دیگری است. این امر با نتایج پژوهش العمیدی (۲۰۰۹) مبنی بر کاربرد فراوان سؤال به‌ویژه استفهام انکاری، به هنگام سرزنش در متون دینی عربی همخوانی دارد. استفاده از مواردی چون دشنام و نفرین در فارسی و نفرین در عربی حاکی از حساسیت کاربرست این کنش در ارتباط با دیگران می‌باشد. همچنین به‌کارگیری نفرین به‌منظور سرزنش مخاطب، از جمله یافته‌های پژوهش ترکاشوند و معروف (۱۳۹۷) پیرامون خطبه‌های نهج البلاغه است. به‌کارگیری آرایه‌های ادبی مانند: تشبیه، کنایه، استعاره و... در زبان فارسی نیز نمایانگر ضرورت اطلاع از مقوله فرهنگ جامعه ایرانی در ارتباط با ایشان است.

۶. نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر کنش گفتاری سرزنش را در زبان‌های فارسی و عربی طبق محورهای الگوی هاینز، که شامل عوامل گوناگون فرهنگی، اجتماعی و زبانی می‌شود، از طریق متون داستانی مورد بررسی قرار داد. همچنین علاوه بر موارد مذکور به مطالعه انواع سرزنش، موضوعات و روش‌های آن پرداخت. نتایج این پژوهش نشان داد سرزنش در دو زبان، بیشتر در موقعیت‌های غیررسمی استفاده شده است. همچنین سرزنش در گروه شرکت‌کنندگان برابر و صمیمی کاربرد بیشتری داشته است. اهداف پرتکرار سرزنش در دو زبان می‌تواند نشانه کنشگری بیشتر گوینده در زبان عربی باشد. لحن سرزنش در زبان عربی شدیدتر از فارسی است و قوانین گفتمانی نیز کاربرد سرزنش در شرایط پرتنش‌تری را در زبان فارسی بیان می‌کند. پرکاربردترین نوع گفتمان در دو زبان قالب گفتگو است؛ با این تفاوت که در متون عربی تنها قالب گفتگو به کار رفته است؛ درحالی‌که در متون فارسی علاوه بر گفتگو، روایت و ضرب‌المثل نیز استفاده شده است. سرزنش در هر دو زبان بیشتر به شکل مستقیم کاربرد دارد، و کلام و رفتار بیش از سایر موضوعات مورد توجه هر دو زبان بوده است. همچنین روش‌های زبانی سؤال و جمله خبری در هر دو زبان از فراوانی بیشتری برخوردار هستند.

شایان ذکر است که این پژوهش ادعا نمی‌کند تمام حالات سرزنش در دو زبان را بررسی کرده؛ چراکه این امر نیازمند پژوهش بیشتر و جمع‌آوری داده‌های فراوان از منابع گوناگون است. امید است که این پژوهش توانسته باشد با بررسی گزاره‌های سرزنش در دو زبان مذکور و شرایط پیرامونی حاکم بر آن، تصویر روشن‌تری از چگونگی کاربست این کنش گفتاری در دو زبان ارائه دهد و در تسهیل فرایند آموختن مهارت‌های کاربردشناختی و تأکید بر ضرورت اهتمام به مسائل فرهنگی در آموزش زبان مؤثر باشد.

تقدیر و تشکر

این مقاله از طرح پسادکتری دانشگاه سمنان با شماره قرارداد ۲۱۲۶۹ استخراج گردیده است.

فهرست منابع

- آقا گل زاده، فردوس (۱۳۹۴). *تحلیل گفتمان انتقادی*. تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
- بیکر، باول. سیبونیل ایلچ (۲۰۱۸). *المصطلحات المفاتيح في تحليل الخطاب*. ترجمة ناصر بن عبد الله بن غالي. الرياض: دار جامعة الملك سعود للنشر.
- پیش‌قدم، رضا، فیروزیان پوراصفهانی، آیلین، فیروزیان پوراصفهانی، آیدا. (۱۳۹۹). حاکمیت زبانهنگ شرم‌محوری یا گناه‌محوری در جامعه ایران؛ مورد مطالعه، شهر مشهد. *فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران*، ۱۳(۳)، ۱۳۶-۱۰۱.
- <https://doi.org/10.22035/jicr.2020.2392.2854>
- پیش‌قدم، رضا و عطاران، آتنا (۱۳۹۲). نگاهی جامعه‌شناختی به کنش گفتاری قسم: مقایسه زبان‌های فارسی و انگلیسی. *فصلنامه مطالعات زبان و ترجمه*، ۴۶ (۴)، ۲۵-۵۰.
- <https://sid.ir/paper/187548/fa>
- ترکاشوند، مجتبی، و معروف، یحیی. (۱۳۹۷). تحلیل عاطفه غضب در خطبه‌های نهج البلاغه (بررسی موردی خطبه‌های سرزنش کوفیان). *پژوهشنامه نهج البلاغه*، ۶ (۲۳)، ۱۷-۱.
- DOI: 10.22084/nahj.2018.13113.1944
- جعفری، فرهاد (۱۴۰۱). *کافه پیانو*. تهران: چشمه.
- حاج سید جوادی، فتانه (۱۳۷۵). *بامداد خمار*. تهران: البرز.
- حسینی ساطحی، مصطفی (۱۳۹۵). مؤلفه‌های سرزنش (ملامت) در روایات با تأکید بر روایات امیر المؤمنین (ع). *پایان‌نامه کارشناسی ارشد*، به‌راهنمایی محمد تقی سبحانی‌نیا. قم: دانشگاه قرآن و حدیث.
- <https://elmnet.ir/doc/11161750-14301>

- حسینی‌زاد، محمود (۱۳۹۵). *بیست زخم کاری*. تهران: چشمه.
- الحکیم، توفیق (۱۹۴۲). *بجمالیون*. مصر: مکتبه مصر.
- الحکیم، توفیق (۱۹۶۶). *الورطه*. مصر: مکتبه مصر.
- الحکیم، توفیق (۱۹۷۲). *مجلس العدل*. مصر: مکتبه مصر.
- خلیلی، سپیده (۱۳۸۱). *گم‌شده*. تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- رادی، اکبر (۱۴۰۲). *تانگوی تخم‌مرغ داغ*. تهران: قطره.
- رضایی‌راد، محمد (۱۴۰۰). *گزارش خواب*. تهران: بیدگل.
- رضایی‌راد، محمد (۱۴۰۲). *فعل*. تهران: بیدگل.
- الشارونی، یعقوب (بی.تا). *سلطان لیوم واحد*. مصر: دار المعارف.
- شعلان، سناء (۲۰۱۹). *سلیفی مع البحر ومسرحیات آخری*. الأردن: أواج للنشر والتوزيع.
- شهسواری، محمدحسن (۱۳۹۷). *مرداد دیوانه*. تهران: هیلا.
- طاهری‌نیا، علی‌باقر، توکلی محمدی، محمودرضا، سعیدی، احمد، طاهری‌نیا، علیرضا (۱۴۰۳). واکاوی مسائل و چالش‌های پیرامون زبان عربی در ایران با رویکردی آینده‌نگر. *پژوهش‌های زبان‌شناختی در زبان‌های خارجی*، ۱۴(۳)، ۴۴۵-۴۶۱.
- <https://doi.org/10.22059/jflr.2024.379392.1141>
- عبد الرحیم، فاطمة یوسف (۲۰۱۴). *مدینة الأحلام الواعدة*. الأردن: دار الحسن للنشر والتوزيع.
- القحطانی، سعد بن محمد (۲۰۱۸). *تطور التداولیة في اللغة الثانية وکیفیة تدریسها، في اتجاهات حديثة في اللغویات التطبيقية*. غسان بن حسن الشاطر. الرياض: دار وجوه للنشر والتوزيع. ۶۵-۹۲.
- <https://ebook.univeyes.com/>
- کیلانی، کامل (۲۰۱۲). *الأمیر الحادي والخمسون*. القاهرة: مؤسسة هنداوي للتعليم والثقافة.
- کیلانی، کامل (۲۰۱۲). *الأميرة القاسية*. القاهرة: مؤسسة هنداوي للتعليم والثقافة.
- محرم‌زاده، بهنام، شویبری، لیلا، حیاتی آشتیانی، کریم (۱۴۰۳). اثربخشی آموزش میان‌فرهنگی بر توانش منظورشناختی و علاقه‌مندی به محتوای ادبی: مورد دانشجویان مقطع کارشناسی (ترم‌های ۸-۵) رشته زبان فرانسه در دانشگاه‌های ایران. *پژوهش‌های زبان‌شناختی در زبان‌های خارجی*، ۱۴ (۱)، ۱۶۹-۱۵۱.
- <https://doi.org/10.22059/jflr.2024.372093.1100>

- Approaches to Applied Linguistics. Riyadh: Dar Wajooah for Publishing and Distribution. 65-92. <https://ebook.univeyes.com/> (In Arabic)
- Al-Sharoni, Y. (n.d.). *Sultan for a Day*. Egypt: Dar al-Maarif. (In Arabic)
- Baker, P., & Ellege, S. (2018). *Key Terms in Discourse Analysis*. Translated by Nasser bin Abdullah bin Ghali. Riyadh: King Saud University Press. (In Arabic)
- Hajj Seyyed Javadi, F. (1996). *Drunkard morning*. Tehran: Alborz. (In Persian)
- Hasany Satehi, M. (2016). Components of the blame on traditions with an emphasis on the traditions of Alevi, *Master's Thesis*, Supervised by Mohammad Taghi Sobhani-Nia. Qom: The University of Quran and Hadith. <https://elmnet.ir/doc/11161750-14301> (In Persian)
- Hosseinzad, M. (2016). *20 Deadly Wounds*. Tehran: Cheshme. (In Persian)
- Hymes, D. (1967). Models of the interaction of language and social setting; *Journal of social issues*, 23(2). 8-28. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1967.tb00572.x> (In English)
- Jafari, F. (2022). *Piano Cafe*. Tehran: Cheshme. (In Persian)
- Jaworski, A & Coupland. N. (Eds.). (2006). *The discourse reader*; (Vol. 2). London: Routledge. <https://archive.org/> (In English)
- Khalili, S. (2002). *Lost*. Institute for the Intellectual Development of Children and Young Adults. (In Persian)
- Kilani, K. (2012). *The Cruel Princess* (B). Cairo: Hindawi Foundation for Education and Culture. (In Arabic)
- النصار، عبد الرضا مقدر كزار (١٤٠١). الثناء واللوم في منظور القرآن الكريم على أساس التفاسير المعاصرة. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد*. به‌راهنمایی محمد ملکی نهاوندی. قم: دانشگاه ادیان و مذاهب، دانشکده علوم و معارف قرآنی. <https://ganj.irandoc.ac.ir/>
- ### References
- Abdul Rahim, F. (2014). *Promising City of Dreams*. Jordan: Dar al-Hassan Publishing and Distribution. (In Arabic)
- Aghagolzadeh, F. (2015). *Critical Discourse Analysis*. Tehran: Shirkat-e Enteshārat-e 'Ilmī va Farhangī. (In Persian)
- Al Ameedi, R. (2009). Blame in English and Arabic Religions Texts: A pragmatic Study. *University of Babylon*. 1-56. <https://www.researchgate.net/> (In English)
- Al-Hakim, T. (1942). *Pygmalion*. Egypt: Misr Library. (In Arabic)
- Al-Hakim, T. (1966). *predicament*. Egypt: Misr Library. (In Arabic)
- Al-Hakim, T. (1972). *Justice Council*. Egypt: Misr Library. (In Arabic)
- Ali, A. J., Taqi, A. A., & Krishnan, K. (1997). Individualism, collectivism, and decision styles of managers in Kuwait. *The Journal of social psychology*, 137(5), 629-637. <https://doi.org/10.1080/00224549709595484> (In English)
- Al-Nassar, A. (2022). Praise and blame in the perspective of the Noble Qur'an on the basis of contemporary interpretations, *Master's Thesis*. Supervised by Mohammad maleki nahavandi. Qom: University of Religions and Denominations, Faculty of Islamic Sciences and Knowledge. <https://ganj.irandoc.ac.ir/> (In Arabic)
- Al-Qahtani, S. M. (2018). The Development of Pragmatics in the Second Language and How to Teach It, In Al Shater, G, H. Contemporary

- Radi, A. (2023). *Hot Egg Tango*. Tehran: ghatreh. (In Persian)
- Rezaeirad, M. (2021). *Sleep Report*. Tehran: Bidgol. (In Persian)
- Rezaeirad, M. (2023). *Verb*. Tehran: Bidgol. (In Persian)
- Saleem, A.G & Abduljaleel Saeed Alattar. Rihab. (2020). Pragmatics of political blame in British and Iraqi parliaments; *Arab World English Journal (AWEJ)*, 11(1), 331-375. [doi:10.24093/awej/vol11no1.24](https://doi.org/10.24093/awej/vol11no1.24) (In English)
- San Martin, A., Sinaceur, M., Madi, A., Tompson, S., Maddux, W. W., & Kitayama, S. (2018). Self-assertive interdependence in Arab culture. *Nature Human Behaviour*, 2(11), 830-837. <https://doi.org/10.1038/s41562-018-0435-z> (In English)
- Shahsavari, M. H. (2018). *Crazy August*. Tehran: Hila. (In Persian)
- Shalan, Sanaa. (2019). *Selfie with the Sea and Other Plays*. Jordan: Amwaj Publishing and Distribution. (In Arabic)
- Sher, G. (2006). *In praise of blame*; Oxford University Press. (In English)
- Sliwa, P. (2019). Reverse-engineering blame ; *Philosophical Perspectives*, 33, 200-219. <https://doi.org/10.1111/phpe.12131> (In English)
- Taheriniya, A., tavakoli mohamadi, M., Saeedi, A., & taheriniya, A. (2024). Analyzing the system of Arabic language problems in Iran with a prospective approach. *Journal of Foreign Language Research*, 14 (3), 445-461. <https://doi.org/10.22059/jflr.2024.379392.1141>. (In Persian)
- Torkashvand, M, & Marouf, Y. (2018). Analysis of the emotion of wrath in the sermons of Nahj al-Balaghah (Case Study in Kofiyans Sermons). *Journal of Nahjolbalagha*, 6(23), 1-
- Kilani, K. (2012). *The Fifty-First Prince* (A). Cairo: Hindawi Foundation for Education and Culture. (In Arabic)
- Mahmoud, R. A. (2018). Accentuation Moods of Blaming Utterances in Egyptian Arabic: A Pragmatic Study of Prosodic Focus; *Annals of the Faculty of Arts*, Ain Shams University, 46(April-June (c)), 380-412. <https://doi.org/10.21608/aafu.2018.43040> (In English)
- McKenna, M. (2013). Directed Blame and Conversation. In Coates, D. J., & Tognazzini, N. A. (Eds.) *Blame: Its nature and norms*. United States of America: *Oxford University Press*. 119-140. <https://archive.org/> (In English)
- Moharramzadeh, B., Shobeiry, L., & Hayati Ashtiani, K. (2024). The effectiveness of intercultural didactic on pragmatic competence and interest in literary content: the case of undergraduate students (semesters 5-8) majoring in French Language in Iranian universities. *Journal of Foreign Language Research*, 14 (1), 151-169. <https://doi.org/10.22059/jflr.2024.372093.1100> (In Persian)
- Pishghadam, R., Firoozian Pour Esfahani, A. & Firoozian Pour Esfahani, A (2020). The dominance of shame or sin-oriented culture in the Iranian society. *Journal of Iranian Cultural Research*, 13(3), 101-136. <https://doi.org/10.22035/jicr.2020.2392.2854> (In Persian)
- Pishghadam, R., & Attaran, A. (2013). A sociological comparison of the speech act of swearing: A case study of Persian and English languages. *Journal of language and translation studies*, 46(4). 25-50. <https://sid.ir/paper/187548/fa> (In Persian)

17. DOI: [10.22084/nahj.2018.13113.1944](https://doi.org/10.22084/nahj.2018.13113.1944) (In Persian)